

บทบาทของการบริการวิชาการเพื่อสังคมและการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่มีต่อความ
ผูกพันของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาการจัดการการท่องเที่ยว
The Role of Social Academic Service and Experiential Learning on
Graduate Student Engagement in the Tourism Management Program

อัศวิน แสงพิกุล¹
Aswin Sangpikul¹

Received: 08 January 2025; Revised: 22 January 2025; Accepted: 26 January 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนต่อการมีส่วนร่วมในโครงการบริการวิชาการเพื่อสังคม การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ และความผูกพันต่อหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา สาขาการจัดการการท่องเที่ยว และ 2) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในโครงการบริการวิชาการและการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ กับความผูกพันต่อหลักสูตรโครงการที่ศึกษาเป็น โครงการบริการวิชาการเพื่อสังคมในวิชาการตลาดเชิงกลยุทธ์ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ผู้เรียนระดับบัณฑิตศึกษา สาขาการจัดการการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต จำนวน 17 คน งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้เครื่องมือวิจัยหลัก คือ แบบสอบถาม และใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน

ผลการวิจัย พบว่า 1) โครงการบริการวิชาการเพื่อสังคม โดยความเห็นเกี่ยวกับการทำประโยชน์เพื่อสังคมผ่านโครงการบริการวิชาการได้คะแนนมากที่สุด ($\bar{X}=4.74$) ส่วนการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ พบว่า ความเห็นเกี่ยวกับการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียนได้คะแนนมากที่สุด ($\bar{X}=4.69$) ในขณะที่ ความผูกพันต่อหลักสูตร พบว่า ความเห็นในประเด็นความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการบริการวิชาการเพื่อสังคมได้คะแนนมากที่สุด ($\bar{X}=4.68$) 2) สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในโครงการบริการวิชาการและการเรียนรู้เชิงประสบการณ์กับความผูกพันต่อหลักสูตรด้วยการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ พบว่า การมีส่วนร่วมในโครงการบริการ ($r=0.79$) และการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ($r=0.71$) ต่างมีความสัมพันธ์เชิงบวกระดับสูงกับความผูกพันต่อหลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($p < 0.01$) ผลการวิจัยในครั้งนี้สามารถใช้เป็นแนวทางสำหรับอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา เพื่อวางแผนและออกแบบกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เหมาะสมในรายวิชาต่าง ๆ เพื่อสร้างความผูกพันต่อหลักสูตร

¹ คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต; Faculty of Tourism and Hospitality, Dhurakij Pundit University

Corresponding Author, Email: aswin.sal@dpu.ac.th

คำสำคัญ: การบริการวิชาการเพื่อสังคม; การเรียนรู้เชิงประสบการณ์; ความผูกพันต่อหลักสูตร

Abstract

This research article aimed to: 1) study students' opinions regarding participation in a social academic service project, experiential learning, and the level of engagement towards the graduate program in Tourism Management; and 2) analyze the relationship between participation in academic service project and experiential learning with program engagement. The project under study was a social academic service project within the course of the strategic marketing in the tourism industry. The respondents were 17 graduate students who enrolled in the Tourism Management Program at Dhurakij Pundit University. This study was a quantitative approach and used questionnaire as main research instrument. Data analysis was conducted using descriptive statistics (Mean, S.D.) and inferential statistics (Pearson Correlation Analysis).

The research findings revealed that: 1) regarding the social academic service project, the highest-rated item was that students learned to benefit society through the academic service project (mean=4.74). For experiential learning, the highest-rated item was that experiential learning stimulated student learning (mean=4.69). In terms of program engagement, the highest-rated item was the students' pride in being part of the social academic service project (mean=4.68). 2) The correlation analysis showed that both participation in academic service project ($r=0.79$) and experiential learning ($r=0.71$) had a high positive correlation with program engagement, with statistical significance at the 0.01 level ($p < 0.01$). The results of this study can serve as a guideline for higher education instructors to plan and design appropriate extracurricular activities in various courses to foster student engagement.

Keywords: Social Academic Service; Experiential Learning; Student Engagement

บทนำ

การบริการวิชาการแก่สังคมเป็นหนึ่งในพันธกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษาไทย นอกเหนือจากการผลิตบัณฑิต การวิจัยและการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม (ศุภิสรา สุวรรณชาติ และคณะ, 2562) โดยสถาบันอุดมศึกษาพึงให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ในรูปแบบต่าง ๆ ตามความถนัดและความเชี่ยวชาญของสถาบัน ซึ่งอาจดำเนินการโดยการให้เปล่า หรือคิดค่าใช้จ่ายตามความเหมาะสม (มงคล ฟองศรี และคณะ 2568) การบริการทางวิชาการแก่

สังคมของสถาบันอุดมศึกษาอาจมีหลายรูปแบบ เช่น การให้คำปรึกษา การอบรม การจัดประชุมสัมมนาวิชาการ หรือการทำงานวิจัยเพื่อชี้แนะสังคม เป็นต้น ทั้งนี้ หากวิเคราะห์ในภาพรวมของการบริการวิชาการแก่สังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยแล้ว พบว่าส่วนใหญ่มักดำเนินการโดยคณาจารย์และบุคลากรผู้มีความเชี่ยวชาญของสถาบัน มีเพียงส่วนน้อยที่ดำเนินการโดยผู้เรียนหรือนักศึกษา ซึ่งเป็นที่เข้าใจได้ว่าการบริการวิชาการแก่สังคมจำเป็นต้องอาศัยบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการช่วยเหลือหรือให้ความรู้แก่สังคม อย่างไรก็ตาม มีงานวิจัยหลายเรื่องที่เกี่ยวข้องถึงศักยภาพและความสามารถของผู้เรียนหรือนักศึกษาที่สามารถให้บริการวิชาการแก่สังคมได้ ตัวอย่างเช่น นักศึกษาสาขาพยาบาล (ปานเพชร สกุลคู, สิริลักษณ์ อู่เจริญ และสิริอร ช้อยุ่น, 2565) นักศึกษาวิชาเอกภาษาไทย (พัทธนันท์ พาป้อ และปพิชญา พรหมกันธา, 2561) และนักศึกษาเอกการตลาด (อิสริย์ ต่อนคร้าม, เพชรา บุคสีทา และจิระ ประสพ, 2565) เนื่องจากผู้เรียนอาจมีศักยภาพในการถ่ายทอดความรู้และสร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชนได้ไม่น้อยไปกว่าบุคลากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อกิจกรรมดังกล่าว ได้รับการออกแบบให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ในรายวิชา อีกทั้งการบริการวิชาการเพื่อสังคม ที่สามารถดำเนินการโดยผู้เรียน จะเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการบูรณาการเรียนการสอน ที่ช่วยพัฒนาศักยภาพและความสามารถของผู้เรียน

ดังนั้น หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตฯ จึงได้ริเริ่มโครงการสร้างสรรค์ทางวิชาการ โดยให้นักศึกษาเป็นผู้ให้บริการวิชาการแก่สังคมเป็นระยะเวลาหลายปี เพื่อพัฒนาศักยภาพและความสามารถของผู้เรียน เช่น การให้ผู้เรียนเป็นวิทยากร (student speakers) เพื่อถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการให้แก่ผู้ประกอบการภาคธุรกิจท่องเที่ยวในการนำความรู้เชิงวิชาการไปใช้ประโยชน์ โดยโครงการดังกล่าว ผู้เรียนได้จัดโครงการสัมมนาเพื่อผู้ประกอบการโฮมสเตย์ ซึ่งจัดขึ้นในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 (มกราคม – พฤษภาคม 2568) ในรายวิชาการตลาดเชิงกลยุทธ์ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ในรูปแบบการสัมมนาออนไลน์ โดยมีวัตถุประสงค์ของโครงการเพื่อให้ผู้เรียนได้แสดงความรู้ความสามารถและศักยภาพของตนในการเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้ประกอบการโฮมสเตย์ในต่างจังหวัด เพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถนำความรู้ด้านการตลาดสมัยใหม่ไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ โครงการบริการวิชาการนี้เป็นแบบให้เปล่า ไม่เก็บค่าใช้จ่ายใด ๆ และผู้สอนได้กำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่มีการประเมินผลผู้เรียนและเป็นผลลัพธ์การเรียนรู้ของราย วิชาที่เป็นรูปธรรม โดยก่อนการจัดสัมมนา ผู้เรียนได้รับมอบหมายให้ทำโครงการวิจัยด้านการตลาดเกี่ยวกับโฮมสเตย์กลุ่มละ 1 เรื่อง เพื่อนำความรู้ไปถ่ายทอดให้แก่ผู้ประกอบการ โครงการนี้ไม่เพียงเป็นการบริการวิชาการเพื่อสังคม ตามพันธกิจของสถาบันอุดมศึกษา แต่ยังถือได้ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่ทางหลักสูตรได้สร้างสรรค์ขึ้น นอกจากนี้ผู้เรียนจะได้เรียนเนื้อหาในห้องเรียนแล้ว ยังได้ทำโครงการวิจัยด้านการตลาดเกี่ยวกับโฮมสเตย์ เพื่อนำองค์ความรู้ไปถ่ายทอดให้แก่สังคมในสถานการณ์จริง ทั้งนี้ งานวิจัย เช่น Alam (2014) และ Sangpikul (2017) ชี้ว่า การเรียนรู้เชิงประสบการณ์มีส่วนช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนได้มากขึ้นกว่าการ

เรียนแบบบรรยายในห้องเรียน เนื่องจากผู้เรียนจำเป็นต้องค้นคว้าหาความรู้ในการทำวิจัยแล้ว ยังต้องสามารถจัดงานสัมมนาในสถานการณ์จริงเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้จากงานวิจัยไปสู่ผู้ประกอบการเพื่อการนำไปประยุกต์ใช้ประโยชน์

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีงานวิจัยที่แสดงศักยภาพของนักศึกษาในการให้บริการวิชาการเพื่อสังคมในสาขาวิชาต่าง ๆ ตามที่กล่าวมาข้างต้น แต่ทว่ายังขาดงานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างโครงการบริการวิชาการเพื่อสังคมกับความผูกพันของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตร ซึ่งปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษาจำนวนมากให้ความสำคัญกับการสร้างความผูกพันของผู้เรียน เนื่องจากเมื่อผู้เรียนมีความรู้สึกผูกพันต่อหลักสูตรหรือมหาวิทยาลัยแล้ว จะมีแนวโน้มก่อให้เกิดพฤติกรรมและผลกระทบเชิงบวกตามมา เช่น ความประทับใจ ความพึงพอใจต่อหลักสูตร ความภาคภูมิใจ การมุ่งมั่นสำเร็จการศึกษา และการสนับสนุนหลักสูตรและมหาวิทยาลัยในรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้น ดังนั้น การศึกษาในครั้งนี้ จึงช่วยขยายช่องว่างองค์ความรู้ที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อเป็นประโยชน์ต่อสถาบันอุดมศึกษาในการสร้างความผูกพันให้แก่ผู้เรียน โดยมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ของการบริการวิชาการและการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่มีต่อความผูกพันของหลักสูตร ในบริบทของนักศึกษา ระดับบัณฑิตศึกษา สาขาการจัดการการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต โดยมีคำถามวิจัย คือ การบริการวิชาการเพื่อสังคมและการเรียนรู้เชิงประสบการณ์มีความสัมพันธ์กับ ความผูกพันของผู้เรียนหรือไม่

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนต่อการมีส่วนร่วมในโครงการบริการวิชาการ การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ และความผูกพันต่อหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา สาขาการจัดการการท่องเที่ยว
2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในโครงการบริการวิชาการและการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ กับความผูกพันต่อหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา สาขาการจัดการการท่องเที่ยว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลักในการวิจัย และมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. **ประชากรและตัวอย่าง** คือ ผู้เรียนในหลักสูตรปริญญาโท สาขาการจัดการการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต โดยเป็นผู้ลงทะเบียนในวิชาการตลาดเชิงกลยุทธ์ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 (มกราคม - พฤษภาคม 2568) จำนวน 19 ราย

2. **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้เรียนต่อการจัดโครงการบริการวิชาการ การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ และระดับความผูกพันต่อหลักสูตร ซึ่งสร้าง

ขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในเรื่องดังกล่าว เช่น ศุภิสรา สุวรรณชาติ และคณะ (2562), มงคล พองศรี และคณะ (2568) และ Sangpikul (2022) โดยดัดแปลงข้อคำถามให้เหมาะสมกับบริบทของการวิจัยในครั้งนี้ และได้ทดสอบค่าความเชื่อมั่น (Cronbach's alpha coefficient) ของแบบสอบถามได้ค่าเท่ากับ 0.89 ซึ่งมากกว่า 0.70 แสดงว่า แบบสอบถามชุดนี้มีความเชื่อมั่นอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ตามเกณฑ์ของ Nunnally and Bernstein (1994) รวมถึงได้สร้างแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรง จำนวน 3 ท่าน และได้แก้ไข/ตัดข้อคำถามที่ไม่สอดคล้องออก สำหรับแบบสอบถามประกอบด้วย 3 ส่วนสำคัญ ได้แก่ 1) ความคิดเห็นของผู้เรียนต่อการจัดโครงการบริการวิชาการ จำนวน 5 ข้อ 2) ความคิดเห็นของผู้เรียนต่อการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ จำนวน 5 ข้อ และ 3) ความคิดเห็นของผู้เรียนต่อความผูกพันของหลักสูตร จำนวน 3 ข้อ โดยกำหนดให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นแบบ 5 ระดับ (Likert scale) โดย 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด จนถึง 1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด ซึ่งใช้เกณฑ์ในการแปลความหมายค่าเฉลี่ย ดังนี้ ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง ระดับมาก ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง ระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง ระดับน้อย และ ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

3. การรวบรวมข้อมูล งานวิจัยในครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามผ่าน google form โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงหลังการสอบปลายภาคเสร็จสิ้น ในช่วงเดือน พฤษภาคม 2568 โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เรียนได้จำนวน 17 ราย จาก 19 ราย เนื่องจากนักศึกษา 2 ราย ได้ถอนรายวิชาออกไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้สถิติเบื้องต้นในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา และใช้การวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation: r) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้เชิงประสบการณ์กับการเรียนรู้อื่นๆ กับความผูกพันต่อหลักสูตร โดยการแปลความหมายค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (r) แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ความสัมพันธ์ระดับต่ำ (0-0.40) ระดับปานกลาง (0.41-0.60) และระดับสูง (0.61-1.00)

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 1 นำเสนอในตารางที่ 1 – 2 โดยแสดงระดับความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อโครงการบริการวิชาการเพื่อสังคมและการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ โดยปรากฏผลดังนี้

การมีส่วนร่วมในโครงการบริการวิชาการเพื่อสังคม	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ฉันได้เรียนรู้การทำประโยชน์เพื่อสังคม ผ่านโครงการบริการวิชาการนี้	4.74	0.33	มากที่สุด
2. โครงการบริการวิชาการนี้ช่วยเปิดโลกทัศน์ของฉันในการให้ความรู้ช่วยเหลือสังคม	4.71	0.38	มากที่สุด
3. ฉันมีความภาคภูมิใจในการให้ความรู้ช่วยเหลือสังคม ผ่านโครงการบริการวิชาการนี้	4.68	0.45	มากที่สุด
4. ฉันเชื่อว่าโครงการบริการวิชาการนี้ ผู้ประกอบการสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ประโยชน์ได้	4.62	0.55	มากที่สุด
5. ฉันได้เรียนรู้และเข้าใจบทบาทของมหาวิทยาลัยในฐานะแหล่งความรู้ทางวิชาการเพื่อช่วยเหลือสังคม	4.59	0.71	มากที่สุด
รวม	4.67	0.48	มากที่สุด

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นของผู้เรียนต่อโครงการบริการวิชาการเพื่อสังคม

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นต่อโครงการบริการวิชาการเพื่อสังคม โดยข้อที่ได้คะแนนมากที่สุด ได้แก่ ผู้เรียนได้เรียนรู้การทำประโยชน์เพื่อสังคมผ่านโครงการบริการวิชาการ ($\bar{X}=4.74$) รองลงมาคือ โครงการบริการวิชาการช่วยเปิดโลกทัศน์ของผู้เรียน ($\bar{X}=4.71$) ผู้เรียนมีความภาคภูมิใจในการให้ความรู้ช่วยเหลือสังคม ($\bar{X}=4.68$) ผู้ประกอบการสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ ($\bar{X}=4.62$) และผู้เรียนเข้าใจบทบาทของมหาวิทยาลัยในฐานะแหล่งวิชาการให้ความรู้แก่สังคม ($\bar{X}=4.59$) ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 1 โดยระดับความคิดเห็นเฉลี่ยเท่ากับ 4.67

การเรียนรู้เชิงประสบการณ์	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ผ่านโครงการบริการวิชาการ ช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ของฉัน	4.69	0.37	มากที่สุด
2. ฉันได้เรียนรู้เชิงประสบการณ์ในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่สังคม/ผู้ประกอบการ	4.62	0.41	มากที่สุด
3. ฉันได้เรียนรู้เชิงประสบการณ์เกี่ยวกับการทำงานวิจัยจากโครงการนี้	4.58	0.52	มากที่สุด
4. การเรียนรู้เชิงประสบการณ์นี้ช่วยพัฒนาการเรียนรู้ของฉันในวิชาการตลาดการท่องเที่ยว	4.53	0.66	มากที่สุด
5. การเรียนรู้เชิงประสบการณ์นี้ช่วยพัฒนาทักษะการทำงานของฉันในหลาย ๆ ด้าน	4.51	0.61	มากที่สุด
รวม	4.58	0.51	มากที่สุด

ตารางที่ 2 ความคิดเห็นของผู้เรียนต่อการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นต่อการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ โดยข้อที่ได้คะแนนมากที่สุด ได้แก่ การเรียนรู้เชิงประสบการณ์กระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน ($\bar{X}=4.69$) ผู้เรียนได้เรียนรู้เชิงประสบการณ์ในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่สังคม ($\bar{X}=4.62$) ผู้เรียนได้เรียนรู้เชิงประสบการณ์ในการทำงานวิจัย ($\bar{X}=4.58$) การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ช่วยพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนในรายวิชา ($\bar{X}=4.53$) และการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ช่วยพัฒนาทักษะการทำงานของผู้เรียน ($\bar{X}=4.51$) ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 2 โดยระดับความคิดเห็นเฉลี่ยเท่ากับ 4.58

ความผูกพันต่อหลักสูตร	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ฉันรู้สึกภาคภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งของโครงการนี้ของหลักสูตร	4.68	0.35	มากที่สุด
2. ฉันรู้สึกภาคภูมิใจที่ได้เป็นนักศึกษาของหลักสูตร	4.65	0.41	มากที่สุด
3. ฉันอยากมีส่วนร่วมกับโครงการเช่นนี้ของหลักสูตรในอนาคต	4.60	0.39	มากที่สุด
รวม	4.64	0.38	มากที่สุด

ตารางที่ 3 ความคิดเห็นของผู้เรียนเกี่ยวกับความผูกพันต่อหลักสูตร

จากตารางที่ 3 พบว่า ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความผูกพันต่อหลักสูตร โดยข้อที่ได้คะแนนมากที่สุด ได้แก่ ความภาคภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งของโครงการ ($\bar{X}=4.68$) ความภาคภูมิใจที่ได้เป็นนักศึกษาของหลักสูตร ($\bar{X}=4.65$) และความประสงค์อยากมีส่วนร่วมกับโครงการในอนาคต ($\bar{X}=4.60$) ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 3 โดยระดับความคิดเห็นเฉลี่ยเท่ากับ 4.64

สำหรับผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 2 นำเสนอในตารางที่ 4 ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในโครงการบริการวิชาการและการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ กับความผูกพันต่อหลักสูตร โดยผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ปรากฏดังนี้

ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วม	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์กับความผูกพันต่อหลักสูตร	แปลผล
1. การมีส่วนร่วมในโครงการบริการวิชาการเพื่อสังคม	0.79**	.000
2. การเรียนรู้เชิงประสบการณ์	0.71**	.000

** Correlation is significant at 0.01

ตารางที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในโครงการบริการวิชาการและการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ กับความผูกพันต่อหลักสูตร

จากตารางที่ 4 เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในโครงการบริการวิชาการและการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ กับความผูกพันต่อหลักสูตร ด้วยการใช้วิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมในโครงการบริการวิชาการและการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ต่างมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง ($r > 0.6$) กับความผูกพันต่อหลักสูตร อย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีข้อสังเกตว่า ค่าสัมประสิทธิ์ (r) ของการมีส่วนร่วมในโครงการบริการวิชาการ เท่ากับ 0.79 มีค่ามากกว่าค่าสัมประสิทธิ์ของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ซึ่งเท่ากับ 0.71 จากผลการวิจัยนี้ อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า โครงการบริการวิชาการเพื่อสังคมและการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ต่างมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความผูกพันต่อหลักสูตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในโครงการบริการมีแนวโน้มของความสัมพันธ์กับความผูกพันมากกว่าการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เล็กน้อย ตามค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่ปรากฏในตารางที่ 4

ทั้งนี้ ในภาพรวม ผลการวิจัยในตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในโครงการบริการวิชาการเพื่อสังคม เท่ากับ 4.67 ส่วนผลการวิจัยในตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เท่ากับ 4.58 และผลการวิจัยในตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยความผูกพันต่อหลักสูตร เท่ากับ 4.64 รวมถึงผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ คือ $r = 0.71$ และ 0.79 ตามลำดับ จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารหลักสูตรในการวางแผนกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสร้างความผูกพันให้แก่ผู้เรียน เช่น โครงการบริการวิชาการเพื่อสังคม การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ และกิจกรรมเสริมหลักสูตรอื่น ๆ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 (ตารางที่ 1 โครงการบริการวิชาการเพื่อสังคม) พบว่า ผู้เรียนเห็นด้วยมากที่สุดในเรื่อง การได้มีโอกาสเรียนรู้การทำประโยชน์เพื่อสังคมผ่านโครงการบริการวิชาการ ($\bar{X}=4.74$) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าโครงการบริการวิชาการดังกล่าวไม่ได้เป็นเพียงการประเมินผลด้านการเรียนรู้เพียงมิติเดียวเท่านั้น แต่ยังช่วยปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะและการรับใช้สังคมให้แก่ผู้เรียน ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของบัณฑิตในศตวรรษที่ 21 (Zhong, et al., 2021) อีกทั้งผู้เรียนยังได้เห็นคุณค่าของโครงการบริการวิชาการเพื่อสังคมในลักษณะของการเปิดโลกทัศน์และมีความภาคภูมิใจในการช่วยเหลือสังคม ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยหลายเรื่อง เช่น Tight (2020) และ Sangpikul (2017) ที่เผยว่า โครงการบริการวิชาการเพื่อสังคมสามารถช่วยสร้างความหมายและคุณค่าร่วม (shared value) ระหว่างผู้เรียนกับสังคมได้ เนื่องจากผู้เรียนจะรับรู้ว่าการมีส่วนร่วมในโครงการบริการวิชาการเพื่อสังคม หรือการได้ช่วยเหลือสังคม โดยการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ผู้ประกอบการเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินธุรกิจ ทำให้ตนเองมีคุณค่ามากขึ้นในระหว่างการเรียนรู้ในหลักสูตร ดังเช่นปรากฏในผลการวิจัย (ตารางที่ 1)

สำหรับผลการวิจัยในด้านการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (ตารางที่ 2) ผู้เรียนเห็นด้วยมากที่สุดในประเด็นที่ว่า การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ผ่านโครงการบริการวิชาการช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน ($\bar{X}=4.69$) ซึ่งผลการวิจัยนี้เป็นไปตามทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของ Kolb (1984) ที่เห็นว่า การลงมือปฏิบัติในสถานการณ์จริงและการสะท้อนความคิด ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นมากกว่าการฟังบรรยายเพียงอย่างเดียว เนื่องจากผู้เรียนจะมีโอกาสได้ลงมือปฏิบัติในสถานการณ์จริง และได้สะท้อนความคิดหรือความรู้ของผู้เรียนไปสู่สังคมภายนอก อีกทั้งโครงการในครั้งนี้ ยังเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้และทำให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียนรู้มากกว่าการเรียนรู้แบบ

ทั่วไป ผลการวิจัยในครั้งนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Alam (2014) และ Kim, Lin, and Qiu (2015) ที่ระบุว่า การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ผ่านโครงการในรูปแบบต่าง ๆ ช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียนได้มากขึ้นกว่าการเรียนแบบฟังบรรยายในห้องเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการที่มีความเชื่อมโยงกับบุคคลภายนอก

ส่วนความผูกพันต่อหลักสูตร (ตารางที่ 3) พบว่า ผู้เรียนเห็นด้วยมากที่สุดในระดับความรู้สึกภาคภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งของโครงการบริการวิชาการเพื่อสังคม ($\bar{X}=4.68$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า กิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ซึ่งเป็นโครงการที่สร้างประโยชน์ให้สังคม สามารถสร้างอารมณ์ความรู้สึกเชิงบวกได้ (Affective Engagement) ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Tight (2020) และ Zhong, et al. (2021) ที่ระบุว่า กิจกรรมใดที่ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในระหว่างการเรียนอยู่ในหลักสูตร มีส่วนสัมพันธ์กับความรู้สึกเชิงบวก ความภาคภูมิใจ และความผูกพันต่อหลักสูตร เนื่องจากผู้เรียนเห็นว่าการมีส่วนร่วมนั้น ทางหลักสูตรเป็นผู้ให้โอกาสและให้การสนับสนุนทั้งการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่หลักสูตรได้จัดให้แก่ผู้เรียน

สำหรับผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ของการมีส่วนร่วมในโครงการบริการวิชาการ ($r=0.79$) และการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ($r=0.71$) ต่างมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความผูกพันต่อหลักสูตร ทั้งนี้ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่สูงนี้สนับสนุนกรอบแนวคิดเชิงวิชาการที่ว่า การออกแบบการเรียนรู้ที่บูรณาการการบริการวิชาการเข้ากับกระบวนการเรียนการสอน ไม่เพียงแต่ช่วยพัฒนาความรู้และทักษะการทำงานของผู้เรียน แต่ยังเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับหลักสูตร (Zhong, et al., 2021) ซึ่งอาจทำให้ผู้เรียนมีความรู้สึกที่ดีหรือรู้สึกผูกพันกับหลักสูตร ผลการวิจัยในครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Cassidy, Sullivan, and Radnor (2021) และ Tight (2020) ที่ระบุว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตรในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การทำโครงการ การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ หรือการศึกษาดูงาน มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อหลักสูตรและการคงอยู่ของนักศึกษา นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของการมีส่วนร่วมในโครงการบริการวิชาการ มีค่าสูงกว่าค่าสัมประสิทธิ์ของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เล็กน้อย ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า โครงการบริการวิชาการเพื่อสังคมเป็นรูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่มีความหมายและเป้าหมายชัดเจนสำหรับผู้อื่น โดยผู้เรียนไม่ได้เรียนรู้เพียงเพื่อตนเอง แต่มีพันธกิจทำประโยชน์เพื่อสังคม จึงอาจสร้างความรู้สึกภาคภูมิใจและคุณค่าในตนเองได้มากกว่าการเรียนรู้เชิงประสบการณ์แต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Tight (2020) และ Zhong, et al. (2021) ที่พบว่า โครงการเพื่อสังคมที่ดำเนินการโดยผู้เรียนเป็นหลัก มีความสัมพันธ์ระดับสูงกับความผูกพันต่อหลักสูตรและสถาบันการศึกษาที่มอบโอกาสดี ๆ ให้แก่ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในระหว่างการเรียน

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยในครั้งนี้ คือ ผลการวิจัยที่พบว่า การมีส่วนร่วมในโครงการบริการวิชาการเพื่อสังคมและการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความผูกพันต่อหลักสูตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยผลการวิจัยยังพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ของการมีส่วนร่วมในโครงการบริการวิชาการมีค่ามากกว่าค่าสัมประสิทธิ์ของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ซึ่งอาจแปลความหมายได้ว่า โครงการบริการวิชาการเพื่อสังคมมีแนวโน้มของความผูกพันกับความผูกพันของผู้เรียนได้มากกว่าการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพียงอย่างเดียว ซึ่งเป็นผลการวิจัยที่ค้นพบในครั้งนี้ โดยผลการวิจัยทั้ง 2 ประเด็นนี้จะช่วยเพิ่มพูนช่องว่างองค์ความรู้เกี่ยวกับการสร้างความผูกพันต่อหลักสูตร เนื่องจากองค์ความรู้ที่มีอยู่ส่วนใหญ่ระบุว่า ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมความผูกพันต่อหลักสูตร เช่น คณาจารย์ ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และนักเรียน คุณภาพการสอน สภาพแวดล้อม และการสนับสนุนผู้เรียนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ของหลักสูตร เป็นต้น แต่ทั้งนี้ยังขาดการศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรหรือปัจจัยอื่น ๆ เช่น การมีส่วนร่วมในโครงการบริการวิชาการเพื่อสังคม และการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ดังนั้น ผลการวิจัยในครั้งนี้จึงช่วยเพิ่มพูนองค์ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมความผูกพันต่อหลักสูตร และจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารหลักสูตรในการวางแผนและออกแบบกิจกรรมต่าง ๆ ที่เหมาะสมต่อไป โดยผลการวิจัยสามารถแสดงในภาพที่ 1

ภาพ 1 The role of social academic service and experiential learning on student engagement

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า 1) โครงการบริการวิชาการเพื่อสังคม ประเด็นที่ผู้เรียนได้เรียนรู้การทำความดีเพื่อสังคมผ่านโครงการบริการวิชาการ ($\bar{X}=4.74$) ได้คะแนนมากที่สุด ส่วนการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ประเด็นที่ว่า การเรียนรู้เชิงประสบการณ์กระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน ($\bar{X}=4.69$) ได้คะแนนมากที่สุด ส่วนผล ความผูกพันต่อหลักสูตรพบว่า ประเด็นที่ได้คะแนนมากที่สุดคือ ความภาคภูมิใจของผู้เรียนที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการบริการวิชาการเพื่อสังคม ($\bar{X}=4.68$) 2) สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในโครงการบริการวิชาการและการเรียนรู้เชิงประสบการณ์กับความผูกพันต่อหลักสูตรด้วยการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ พบว่า การมีส่วนร่วมใน

โครงการบริการ ($r=0.79$) และการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ($r=0.71$) ต่างมีความสัมพันธ์เชิงบวก ระดับสูงกับความผูกพันต่อหลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยค่าสัมประสิทธิ์การมีส่วนร่วมในโครงการบริการมีค่าสูงกว่าการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เล็กน้อย หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า การบูรณาการโครงการบริการวิชาการและการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เข้าไปในกระบวนการเรียนการสอน ไม่เพียงแต่ช่วยพัฒนาทักษะทางวิชาการและจิตสาธารณะของผู้เรียนเท่านั้น แต่ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมความผูกพันและความภาคภูมิใจของนักศึกษาต่อหลักสูตร และผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากการวิจัยดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สถาบันอุดมศึกษาควรมีนโยบายให้แต่ละหลักสูตรส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในโครงการบริการวิชาการเพื่อสังคมในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะโครงการที่เกี่ยวข้องกับชุมชน/หน่วยงานภายนอก เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออกถึงความสามารถและศักยภาพของผู้เรียน รวมถึงรับรู้คุณค่าของโครงการที่ได้ทำเพื่อสังคม อันจะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีและความผูกพันระหว่างผู้เรียน หลักสูตร และสถาบันอุดมศึกษา

2. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

2.1 ผลการวิจัยหลักตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 (ตารางที่ 1 - 3) พบว่า ผู้เรียนมีความภาคภูมิใจที่ได้เรียนรู้การทำประโยชน์เพื่อสังคมผ่านโครงการบริการวิชาการเพื่อสังคม อีกทั้งโครงการบริการวิชาการช่วยเปิดโลกทัศน์ของผู้เรียน ดังนั้น ผู้บริหารหลักสูตร ควรพิจารณาออกแบบโครงการบริการวิชาการเพื่อสังคม โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในโครงการเพื่อสร้างความภาคภูมิใจ รวมถึงยังได้ส่งเสริมการเรียนรู้และช่วยเปิดโลกทัศน์ให้แก่ผู้เรียนในการทำโครงการเพื่อสังคม นอกจากนี้ ผู้บริหารหลักสูตรควรออกแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ในรายวิชาที่เหมาะสม เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียนและเปิดโอกาสได้เรียนรู้ในสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมจริง

2.2 สำหรับผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การมีส่วนร่วมในโครงการบริการวิชาการและการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ต่างมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความผูกพันต่อหลักสูตร ดังนั้น การส่งเสริมความผูกพันต่อหลักสูตร ผู้บริหารหลักสูตรควรส่งเสริมกิจกรรมทั้ง 2 รูปแบบในรายวิชาที่เหมาะสมตลอดระยะเวลาการเรียนในรายวิชา เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างอาจารย์ผู้สอน หลักสูตร และผู้เรียน แต่ทั้งนี้ ผู้บริหารหลักสูตรอาจให้ความสำคัญกับการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในโครงการบริการวิชาการเพื่อสังคม ในรายวิชาที่เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน เนื่องจากผลการวิจัยชี้ว่า การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในโครงการบริการวิชาการ มีแนวโน้มหรือบทบาทที่ช่วยสร้างความผูกพันได้มากกว่าการเรียนรู้เชิงประสบการณ์แต่เพียงอย่างเดียว

2.3 นอกจากนี้ ผู้บริหารหลักสูตรควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการออกแบบรายวิชาในหลักสูตรโดยบูรณาการโครงการบริการวิชาการเพื่อสังคม เข้าเป็นส่วนหนึ่งของผลลัพธ์การเรียนรู้ (learning outcome) และกิจกรรมการประเมินผล (student evaluation) โดยเฉพาะในรายวิชาที่

มีเนื้อหาเชื่อมโยงกับปัญหาหรือความต้องการของชุมชนและภาคธุรกิจ เพื่อให้การเรียนรู้มีเป้าหมายที่ชัดเจนและมีความหมายมากขึ้น นอกจากนี้ หลักสูตรควรนำผลสำเร็จและเรื่องราวเชิงบวกจากโครงการบริการวิชาการเพื่อสังคมของนักศึกษา ไปเผยแพร่ผ่านช่องทางต่าง ๆ ของหลักสูตรและคณะ เพื่อเสริมสร้างภาพลักษณ์ และความภาคภูมิใจให้แก่ผู้เรียน

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 เนื่องจากงานวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง การมีส่วนร่วมในโครงการบริการวิชาการและการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ กับความผูกพันต่อหลักสูตร ในระดับบัณฑิตศึกษา สาขาการจัดการการท่องเที่ยวเท่านั้น งานวิจัยในอนาคตอาจขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังนักศึกษาในสาขาอื่น ๆ เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ดังกล่าวเพื่อสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในวงกว้าง (generalizability)

3.2 ควรศึกษาด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ (qualitative research) เพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก เช่น การสัมภาษณ์ หรือการสนทนากลุ่ม เพื่อทำความเข้าใจในประเด็นเรื่องความผูกพันต่อหลักสูตรในมิติอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

ปานเพชร สกฤต, สิริลักษณ์ อู่เจริญ และสิริอร ช้อยุ่น. (2565). ผลลัพธ์การเรียนรู้การบูรณาการบริการวิชาการกับการจัดการเรียนการสอนวิชาการพยาบาลผู้สูงอายุของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่ 2 รุ่นที่ 27 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุดรธานี. *วารสารโรงพยาบาลสกลนคร*, 25(1), 71-82.

พัทธนันท์ พาป้อ และปพิชญา พรหมกันธา. (2561). การบริการวิชาการแก่ชุมชนโดยใช้โครงการค่ายวรรณกรรมจากนิทานเปิดบ้านสู่สากลของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ. *วารสารชัยภูมิปริทรรศน์*, 1(3), 1-15

มงคล ฟองศรี, อำนวนัย บุญรัตน์ไมตรี และฐิติมา ไหล่ลายอง. (2568). การบริการวิชาการของสถาบันอุดมศึกษา. *วารสารวิจัยภาคย์*, 19(64), 492-504.

ศุภิสรา สุวรรณชาติ, อนุรักษ์ คูอารียกุล และอุราภรณ์ เขยกาญจน์. (2562). การบูรณาการพันธกิจบทบาทที่ทำทนายของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา. *วารสารสุขภาพและการศึกษาพยาบาล*, 25(1), 158-174.

อิสริย์ ด่อนคราม, เพชรา บุตสีทา และจิระ ประสพ. (2565). การบูรณาการการจัดการเรียนการสอนศาสตร์การตลาด 3 รายวิชาโดยวิธีการสอนแบบ โครงการงานกับการบริการวิชาการ การวิจัยและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการตลาด หลักสูตรบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร. *วารสารลัทธิทอง: วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 28(3), 66-80.

Alam, I. (2014). Designing Experiential Learning Project for Teaching Marketing Courses. *Atlantic Marketing Journal*, 3(2), 114-129.

- Cassidy, K. J., Sullivan, M. N. & Radnor, Z. J. (2021). Using insights from (public) services management to improve student engagement in higher education. *Studies in Higher Education*, 46(6), 1190–1206.
- Kim, Y., Lin, P.M. & Qiu, H. (2015). Experiential Learning: Being a Real Event Planner. *Journal of Teaching in Travel & Tourism*, 15(4), 382-401.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Nunnally, J. C. & Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric Theory*. 3rd ed. New York, NY: McGraw-Hill.
- Sangpikul, A. (2017). Implementing Academic Service Learning and the PDCA cycle in a Marketing Course: Contributions to Three Beneficiaries. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*, 21(1), 83-87.
- Sangpikul, A. (2022). Experiential learning in a Two-event project in Thailand. *Event Management*, 26(3), 679-684.
- Tight, M. (2020). Student retention and engagement in higher education. *Journal of Further and Higher Education*, 44(5), 689–704.
- Zhong, Y., Busser, J., Shapoval, V. & Murphy, K. (2021). Hospitality and Tourism Student Engagement and Hope During the COVID-19 Pandemic. *Journal of Hospitality & Tourism Education*, 33(3), 194–206.